

po Artoso, que ell en diu «*Camparçós*», figura el 954 com una afrontació de Roset. Altrament no hi ha grans novetats a aportar al que ja vaig resumir en l'article *arto* del DCEC (I, 97). Com que dos jutges tan excel·lents com Rohlf s (*Le Gascon*, 2.ª ed., § 15) i Moll (*AlcM*, 2.ª ed.) s'han adherit a les meves conclusions en aquell article, serà avantatjós començar reproduint-lo i fent-hi les addicions que s'hi puguin aportar. *Arto* és un mot principalment aragonès en llengua castellana (Echo: *ASNSL* CLXVII, 250; Fonoz: *AORBB* II, 256; Borao),¹ però també s'usa *artos* «zarzas» a Astúries (Rato; *artu* = *escayu* en el bable oriental de Colunga, Vigón). A part del *crataegus* designa diverses menes d'esbarzers o argelagues i mates semblants, veg. les cites de Colmeiro en el *DHiAc.*¹⁵ *Esp.*

El català *arç* és d'ús general en tot el Nord del domini: segons *AlcM* «tota Catalunya i el Maestrat», però en terra valenciana arriba encara poc o molt més al Sud.² Personalment el tenia llavors anotat a l'Alt i Baix Urgell, Ripollès, Osona, Garrigues, Priorat; després, però, el vaig sentir no menys abundantment en el Solsonès (*Font de l'Arç* a Ladurs, Berguedà (*Camp de l'Arç* a Saldes), Pallars Jussà i Sobirà,³ i fins a l'Alta Cerdanya: a Porta (*ársus*), Dorres i Osseja²⁵ (com a nom d'una mata que fa *morellons*, fruiteta, 1959).

En mossàrab trobem formes que provenen d'un tipus *ARTĒA: '*árša* «cambrón» en Abenaldjazzar (S. X); '*árğa* «zarza» en el saragossà Abenbeklariš ('fill del Belclarès', c. 1110), grafia que en realitat vol representar *arça*; i, com a nom, «francès» (és a dir mossàrab del NE) en l'anònim sevillà de c. 1100.⁴

Una forma femenina corresponent, *arça*, avui és viva en el Rosselló (passatges de PBerga i ECasaponce en *AlcM*), i existí més al Sud: «ara ve la primavera: las *arsetas* floriran, / floriran clavells i lliris / y las rosas de tot l'any», Milà F. (*Romilo.*, 139, en la versió F recollida en el Gironès). Sembla que el masculí «*arços*: esbarzer» també es diu en punts del Rosselló (glossari de les *Catalanades* de Saisset, p. 249), però tenim més comprovada en el domini dialectal rossellonès la forma femenina.⁵

Rohlf s (*ZRPb.* XLVII, 397; LII, 67, 72; *RLiR* VII, 152; *BbZRPb.* LXXXV, § 53) va suggerir que hi hagué parentiu entre *arto* i el basc *arte* 'alzina' (cf. el compost *artegi* 'garrigar', «taillis»), fent observar que els garrics o alzinois porten sovint el mateix nom que molts arbustos espinosos, cf. cast. *chaparro* «carrasca» al costat del basc *sapharra* «bosquecillo», «seto»,⁶ cast. *chaparral* 'espinar': el significat primitiu comú seria 'bosquina baixa, silvestre i espinosa'. Algunes confusions del Gloss. de Simonet relatives a aquest mot ja foren rectificades per M-Lübke, *RFE* VIII, 232, cf. *REW* 3, 615a⁶ (cf. també l'article *zarza* del DCEC i ací ARTIGA).

Si no tinguéssim les formes mossàrabs (i alguna altra), el que es podria sospitar és que el cat. *arç* estigué per *arts*, plural equivalent del cast. *artos*, pres per un singular, puix que en català modern *arts* i *arç*⁶⁰

sonen igual; però el mossàrab és fort indicatiu de l'existència d'*ARTĒA, i del masculí corresponent pot sortir el nom català. Fins i tot, si la teoria basca de Rohlf s es pogués prendre literalment i sense complicacions, podríem interpretar que aquest ARTE-A no és més que el nom basc de l'alzina en la seva forma articulada, afegint-se-li l'article -A. Però àdhuc deixant de banda aquesta suposició incerta, la teoria del pas de *art(o)s* a *arts* > *arç* es podria argumentar amb bones aparences de suport.

A Sorpe, en l'alta Vall d'Àneu, hi ha la *Carrua* ('còrrec, estimball de troncs') de l'*Arto* no lluny del *Clot d'Arç*.⁷ A Coll de Nargó, un toll del Segre s'anomena *Racó 'ls Ars*, cosa que suggereix que hi vagi haver un singular *art*.⁸ El nom *Coll de l'Art* el sé en un parell de localitats, en especial un veïnat ben conegut en el terme d'Ogassa, damunt les Mines de Surroca (Rip.), i de fet això és paral·lel del nom força repetit de *Coll d'Espina* o *Collsuspina*. *Coll d'Artedo* en el terme de Bivils (Alta Ribacorça) és revelador d'un nom de planta en el radical, gràcies al seu sufix collectiu -ETUM i *Font d'Arté* a Berganui;⁹ també tenim la Collada de l'*Artó* en el terme d'Abella de la Conca; està comprovat per dotzenes de noms de Pallars i Ribacorça que allí els collectius de noms de plantes en -osa (del tipus d'*avelosa*, *carrascosa*) es redueixen a -oa (que sovint passa a -ova, etc.); ara bé, al costat d'aquest *Artó* tenim el nom de l'antiga pàgesia d'*Ortonoves* en el terme de les Anoves, damunt Oliana; i al costat d'*artos* hi ha *Ortoves* o *Ortogues* a Viacamp. No cal dir que en aquestes formes s'ha barrejat HORTUS per etimologia popular, com ha passat també en el poble d'*Ortoneda*, Conca de Tremp, i en el de la *Parròquia d'Hortó*, poc aigües avall de la Seu d'Urgell.¹⁰ I el més clar és la *Font dels Artos* en el terme de Dorve, a la sortida de la Vall d'Àneu.

Com a conclusió de tot això arribem a la certitud confirmada encara per l'afrontació de 954 indicada per Serra i Vilaró: que *artos* també va existir en el català preliterari com a nom de l'*arç* o d'una mata semblant. I no obstant tampoc no podem dubtar de la força de les formes mossàrabs *arça*,¹¹ *arsa*, *arçu*, com a prova del tipus ARTĒA, ARTIO, majorment anant acompanyat això pel rossell., cerdà i gironès ant. *arça*, i de les nombroses combinacions *els arços*,¹² *Comarçosa*, *Font de l'Arç*, *Camp de l'Arç*, i d'altres que ja he especificat. No hi pot haver, doncs, disjuntiva entre les dues possibilitats. Hem de concloure, al contrari, que a Catalunya se sumaren, i que *arts* hi coincidí amb *arç*, *arça*, ARTIO o ARTEA.

DERIV.: Maestr. ARTINO «endriño». *Arçar*; *arçada*; *arçosa* (cf. n. 3). *Arçot*.

CPT.: *Arbulloner* (nota 2). *Arçaus* < *arç aub* < ALBUS.

¹ Després vaig sentir jo mateix *arto* 'aranyoner' ja a Viu de Campo; un *jaixo d'artos*, V. de Gistau; anàleg a l'*arañonera*, però distint, Bielsa; *artos blancs* i *negros* a Orós i a Arguisal; espt. l'*arç blanc*, Linàs de B. i Echo; també el sento a Gavín i el col-